

Hänv: Justitieministeriets begäran om utlåtande 23.11.2007

8/31/2007

Ärende: Utlåtande om betänkandet Utveckling av tingsrättsnätet

Allmänt

Svenska Finlands folkting har tagit del av det betänkande om en omstrukturering av tingsrättsnätet som en arbetsgrupp tillsatt av justitieministeriet har gett 15.10.2007. Folktinget avger i det följande sitt utlåtande.

Folktinget konstaterar att det finländska samhället har genomgått genomgripande strukturreformer under 1990-talet och 2000-talet. Omstruktureringen gäller främst den statliga lokal- och regionalförvaltningen, men motsvarande utveckling är aktuell också i kommunerna. Strukturreformerna berör även rättsväsendet, där antalet underrätter minskade från 97 till 70 år 1993 och till 54 i oktober 2007. Ett syfte med reformerna är större förvaltningsenheter, och statsmakten motiverar vanligen detta med kostnadsinbesparingar och krav på ökad produktivitet.

Folktinget framhåller att denna utveckling inte är gynnsam med tanke på de svenska förvaltningsstrukturerna i landet. De tvåspråkiga myndigheter som har svenska som majoritetsspråk är en garanti för att den svenskspråkiga befolkningens rätt till kvalitativt högklassiga tjänster på sitt eget språk säkerställs också i framtiden. Genom de aktuella omstruktureringarna inom förvaltningen har statsmakten emellertid fattat beslut om att avveckla verksamheten vid en del myndigheter med svenska som majoritetsspråk. Den politiska viljan i landet har i sina beslut inte visat förståelse för vilka konsekvenser dessa avgöranden kommer att få för den tvåspråkiga förvaltningen i landet.

Folktinget understryker att varje beslut som resulterar i att myndigheter med svenska som majoritetsspråk läggs ner försvagar svenska språkets ställning på sikt och försvårar därmed den svenskspråkiga befolkningens lagenliga rätt till service på sitt eget språk. Underlydande enheter eller avdelningar som inrättas på språklig grund kan aldrig ersätta dessa myndigheter och kompensera de negativa språkliga konsekvenser som sådana omstruktureringar för med sig. Det finns en överhängande risk för att grundvillkoren för den tvåspråkiga förvaltningen i Finland undergrävs på längre sikt. Ett sådant förfarande är inte i enlighet med grundlagens bokstav och anda.

Folktinget konstaterar att den aktuella utvecklingen urvattnar grundlagens principer om att det allmänna ska tillgodose den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder. Folktinget ser detta som ett allvarligt hot mot svenska språkets ställning som likvärdigt nationalspråk i förhållande till finska språket. Folktinget betonar emellertid att det finns möjligheter till lösningar som säkerställer självständiga svenskspråkiga strukturer, om statsmakten bara visar förståelse för att detta är nödvändigt.

Arbetsgruppen har i enlighet med sitt uppdrag gett förslag med syfte att trygga den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att få service på sitt eget språk. I det aktuella betänkandet diskuteras de språkliga rättigheterna i kapitel 7.

Arbetsgruppens förslag

Arbetsgruppen föreslår att antalet tingsrätter minskas från 54 till 25, så att antalet invånare inom de nya tingsrätternas domkretsar är minst 100.000. Ålands tingsrätt berörs inte av förslagen. Enligt förslaget kommer det att finnas åtta tvåspråkiga tingsrätter i landet. Den tvåspråkiga tingsrätten i Vasa har svenska som majoritetsspråk, medan sju tingsrätter är tvåspråkiga med finska som majoritetsspråk. Dessa finns i Borgå, Esbo, Helsingfors, Lojo, Vanda, Ylivieska och Åbo. Karleby tingsrätt hänförs till Ylivieska tingsrätts domkrets. Arbetsgruppen föreslår fem filialkanslier och 30 sammanträdesplatser.

Arbetsgruppen föreslår därtill att s.k. språkavdelningar inrättas vid vissa tvåspråkiga tingsrätter. Vid dessa avdelningar är behörighetsvillkoret gällande språk för domartjänsterna utmärkta kunskaper i minoritetens språk och goda kunskaper i majoritetens språk. Enligt förslaget kunde detta gälla tingsrätterna i Borgå, Lojo och Åbo. Enligt arbetsgruppen bör det också vara möjligt att domare med utmärkta kunskaper i majoritetens språk och goda kunskaper i minoritetens språk utnämns till dessa språkavdelningar.

Utöver detta föreslår arbetsgruppen särskilda språkliga behörighetsvillkor för vissa domartjänster vid Esbo, Helsingfors och Vanda tingsrätter. Behörighetsvillkoret är enligt förslaget utmärkta kunskaper i svenska och goda kunskaper i finska.

Folktingets ståndpunkt

Folktinget konstaterar att arbetsgruppen presenterar olika alternativ och åtgärdsförslag med avsikt att säkerställa de språkliga rättigheterna. Men det saknas en egentlig redogörelse för vad åtgärdsförslagen innebär i praktiken och en heltäckande analys av konsekvenserna. Arbetsgruppen lyfter närmast fram eventuella fördelar med förslagen men har inte analyserat de negativa verkningarna. På grund av detta är det svårt att få en nyanserad bild av hur åtgärdsförslagen kunde förverkligas inom tingsrättsorganisationen.

1. Tingsrätter med svenska som majoritetsspråk

Arbetsgruppen föreslår att Korsholms tingsrätt och Vasa tingsrätt sammanslås så att landskapet Österbotten utgör domkretsens område. Den förslagna domkretsens majoritetsspråk är svenska. Arbetsgruppen föreslår därtill att Pargas tingsrätt med svenska som majoritetsspråk sammanslås med

Åbo tingsrätt och att en språkavdelning inrättas vid Åbo tingsrätt. Den föreslagna domkretsens majoritetsspråk är finska.

Folktinget konstaterar att dessa förslag leder till att det återstår endast en tingsrätt med svenska som majoritetsspråk och arbetsspråk på fastlandet. En situation där statsmakten fattar beslut om att lägga ner en tingsrätt med svenska som majoritetsspråk kan inte accepteras, eftersom en sådan tingsrätt garanterar att den svenskspråkiga befolkningens behov av rättstjänster på sitt språk säkerställs i enlighet med 17 § i grundlagen också på lång sikt. En omorganisering kan godkännas endast om majoritetsspråket bevaras, så att den nya domkretsens majoritetsspråk är svenska.

Enligt förslaget hänförs Karleby tingsrätt till Ylivieska tingsrätts domkrets. Folktinget understöder förslaget om att utnämna domare med utmärkta kunskaper i svenska till Ylivieska tingsrätt så att dessa verkar vid det tilltänkta filialkansliet i Karleby. Den svenskspråkiga befolkningens behov av rättstjänster på svenska inom domkretsen måste säkerställas också i högre rättsinstans, dvs. vid hovrätten i Rovaniemi. Om detta trots allt inte låter sig göras bör justitieministeriet överväga möjligheten att överflytta ärendena till Vasa hovrätt.

Folktinget understöder inte förslaget om att sammanslå Lojo tingsrätt med Raseborgs tingsrätt. Folktinget konstaterar trots detta att en situation där Lojo väljs till huvudort för tingsrätten medan den genuint tvåspråkiga Raseborgs tingsrätt omvandlas till ett filialkansli vore ämnat att radikalt försämra hela den föreslagna tingsrättens möjligheter att fungera på svenska.

Ytterligare betonar Folktinget att antalet filialkanslier samt placeringsorterna för dessa bör ses över. Behovet av filialkanslier bör bedömas ur ett helhetsperspektiv som omfattar också övriga myndighetsfunktioner på orten. Det är exempelvis inte ändamålsenligt att separera tingsrätten från det etablerade samarbete med polisförvaltningen, utsökningen och åklagarväsendet som finns på vissa orter. Ett exempel på en sådan ort är Jakobstad.

Folktinget understöder förslaget om en tingsrätt med svenska som majoritetsspråk i Österbotten. Folktinget föreslår därtill en sammanslagning mellan Pargas tingsrätt och de delar av Raseborgs tingsrätt som har en stor svenskspråkig befolkning så att majoritetsspråket svenska bevaras inom domkretsen. Folktinget konstaterar att flera tingsrätter med svenska som majoritetsspråk i landet är en nödvändig förutsättning för att rättskulturen ska kunna fortleva och hållas livskraftig också på svenska.

2. Språkavdelningar vid tvåspråkiga tingsrätter

Arbetsgruppen föreslår att det inrättas språkavdelningar vid Borgå, Lojo och Åbo tingsrätter. Det har enligt tingsrättslagen varit möjligt att inrätta språkavdelningar sedan år 2005, men sådana avdelningar har inte inrättats vid någon tingsrätt.

Folktinget understryker att det finns många öppna frågor i anslutning till de föreslagna språkavdelningarna. Vilken administrativ ställning har en sådan avdelning? På vilka grunder fördelas mål till en språkavdelning? Hur kan endast några svenskkunniga domare i praktiken anses utgöra en språkavdelning med svenska som arbetsspråk? Hur påverkas arbetsspråket svenska om man enligt förslaget också utnämner domare med utmärkta kunskaper i finska till en sådan avdelning? Vilka behörighetsvillkor gällande språk ställs det på kanslipersonal och övrig personal med anknytning till avdelningen? Arbetsgruppen ger heller ingen förklaring till varför man föreslår två olika alternativ i fråga om domartjänster med särskilda språkliga behörighetsvillkor. Arbetsgruppen föreslår dels att domare

med utmärkta kunskaper i svenska utnämns till en språkavdelning vid vissa tvåspråkiga tingsrätter, dels att domare med samma språkkunskaper utnämns till andra tingsrätter utan att en språkavdelning inrättas. Arbetsgruppen har inte heller kommit med förslag till hur många domare med utmärkta kunskaper i svenska som borde utnämnas till språkavdelningarna och till de övriga tingsrätterna.

Folktinget konstaterar att arbetsgruppens förslag till språkavdelningar saknar egentlig förankring i betänkandet, eftersom förslaget bygger på ett teoretiskt resonemang utan modell för själva verksamheten. Folktinget betonar också att en språkavdelning med svenska som arbetsspråk på inga villkor kan ses som ett alternativ till de existerande tingsrätterna med svenska som majoritets- och arbetsspråk.

3. Domarutbildning

En fråga som arbetsgruppen har berört endast ytligt är den uppenbara bristen på svenskkunniga domare och övriga jurister inom domstolsväsendet. Arbetsgruppen bygger sina förslag på att det finns tillgång till domare med utmärkta kunskaper i svenska som kan verka vid åtminstone sju av landets tingsrätter utöver Ålands tingsrätt.

Folktinget omfattar arbetsgruppens åsikt om att det finns ett klart behov av svenskkunniga domare vid tingsrätterna. Men grundproblemet från språklig synpunkt ligger uttryckligen i bristen på domare och andra jurister som har utmärkta eller goda faktiska kunskaper i svenska inom domstolsväsendet. Hur avser arbetsgruppen att detta förslag ska kunna förverkligas när det inte finns möjligheter att utnämna det antal svenskkunniga domare som avses?

Folktinget konstaterar att behovet av domare med utmärkta kunskaper i svenska bör lyftas fram, men betonar samtidigt att tillgången till svenskkunniga domare inte överensstämmer med arbetsgruppens förslag. Folktinget föreslår att justitieministeriet bygger vidare på det förslag till system för domarutbildning som ministeriet tidigare har initierat. Ett tillräckligt stort lönetillägg för domare som har exempelvis utmärkta kunskaper i både finska och svenska bör övervägas i detta sammanhang.

Folktinget ber justitieministeriet beakta de synpunkter som framförs i detta ställningstagande.

Helsingfors den 31 januari 2008

SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Ulla-Maj Wideroos
ordförande

Kristina Beijar
språkskyddssekreterare